

Nem hiszek az írásról szóló mítoszokban - vallja Ibi Kaslik

Ibi Kaslik 1973-ban született Torontóban. Szülei a Vajdaságból vándoroltak Kanadába az 1960-as években. A Concordia Egyetemen (Montreal) szerzett diplomát kreatív írásból. Ez idáig két regénye jelent meg, a *Skinny* (2004) a Harper Collins Publishers-nél és a *The Angel Riots* (2008) a Penguin Canada gondozásában. (AMagyar fordításban a *Skinny* első fejezete olvasható (Vár Ucca Műhely, 2004. 3. sz., 3–37; Fordította: Simándi Ágnes. A *Skinny* Kanadán kívül megjelent az Amerikai Egyesült Államokban és Ausztráliában, Hollandiában, Franciaországban, Izraelben, és hamarosan megjelenik Oroszországban is.) Ibi Kaslik mindkét regénye a mai fiatalok világát jeleníti meg, miközben a gyászról, a fájdalomról, s az egyéni és társas széthullásról beszél. A *Skinny* című regényt több irodalmi díjra is jelölték, így a Books in Canada Best First Novel Award-ra, és a Borders Original Voice Award-ra. A regény két elbeszélője egy testvérpár. Mindketten lányok, Giselle orvostanhallgató, Holly iskolás és sportol. A regény Giselle anorexiáját állítja a középpontba (erre utal a cím), de ezen túl, a magyar szár-

mazás, identitás, a szerelem, család, bizalom, magány, menekülésvágy kérdéseit taglalja, mélyen és erőteljesen. A *The Angel Riots*, melyet 2009-ben Trillium Book Award-ra jelöltek, szintén két elbeszélőt alkalmaz. A könyv a *The Angel Riots* nevű rockzenekar történetét beszéli el, a lány léteire férfinevet viselő Jim és Rize nevű szereplők sorsán keresztül. A munka a zenekar amerikai turnéján túl a barátság, a zeneipar, a szerelem, a drogok, az emlékezet, s a betegség és a magány hiteles és kitűnően felépített regénye. Ibi Kaslik egyik esszéjében – melyben egyebek mellett Kanada sokféleségéről, a nagyvárosok, az angol Toronto és a francia Montreal különbségéről számol be, s arról ír, hogy Saskatchewanban hogyan ismerte meg az indiánok, azaz az őshonos kanadaiak helyzetét – a *The Angel Riots* című regényét Montrealhoz szóló „baljóslatú szerelmes levélnek” nevezte.

SZŰCS BALÁZS PÉTER: A kanadai irodalomról, a regényeid kulturális háttéréről szeretnék kérdezni. Mondj valamit az irodalmi életről, a szerzőkről, kiadókról, folyóiratokról. S arról, hogyan látod a saját szerepedet mindebben?
IBI KASLIK: Jelenleg valódi szakadás érzékelhető a kanadai irodalom régebbi, hagyományosabb iskolája és a modernebb, merészebb írók között, amit generációs váltásnak is nevezhetünk. A tradicionálisabb írók közé tartozik Margaret Atwood, Alice Munro, és sokan azok közül, akik az olyan nagy díjakat nyerik, mint a Giller Prize, mely Kanada legrangosabb irodalmi díja. Általában az irodalommal kapcsolatban a kanadaiak elég konzervatívak, ugyanakkor prosperál a független könyvkiadó és 'zine [kis példányszámú lap, underground, gyakran szubkulturális tematikával – SZBP jegyzete] kultúránk is, amely alternatívát kínál a főáramhoz képest. Én köztes helyzetben érzem magam az intézményesült irodalom és a fiatal írók közt, de sokan vannak még ebben a köztes térben. Ez Kanada kis lélekszámával – az Amerikai Egyesült Államokkal összehasonlítva – hozható összefüggésbe, továbbá azzal a ténnyel, hogy kormány által támogatott művészetünk éppúgy van, mint kereskedelmi alapú kulturális rendszerünk.

SZBP: Azt mondd, különbséget látsz az idősebb és a fiatalabb kanadai írók közt. Miben áll ez a különbség leginkább: stílusukban, választott témáikban, esetleg valami másban?

IK: Igen, a stílusban, a témákban és a formákban is. Létezik egy teljes, „Kanadiana”-nak nevezhető tematika, mely az intézményesült irodalomhoz sorolható írók műveiben jelenik meg. A kanadai történelem, az őshonos (indián) történelem, az északi élet, az őserdei élet, a természeti világ. A fiatalabb írók inkább a stílussal és a formával kísérleteznek, és a könyveik nem annyira a földrajzról, a helyekről és a történelemről szólnak, sokkal inkább filozófiai, egzisztenciális és városi tapasztalatokkal foglalkoznak. Úgy vélem, mi inkább „amerikaiak” vagyunk ebben az értelemben, és az amerikai formákat és stílusokat követjük, mintsem a kanadaiakat. Gondolom, ez a nemzedékek közti, a hierarchiáért való küzdelem keltette feszültség mindenütt ugyanígy megvan.

SZBP: Magyarországon a kanadai irodalmat akkor szoktuk észrevenni, ha valaki például Booker-díjat kap, mint Michael Ondaatje, Margaret Atwood vagy Alice Munro. Esetleg a magyar fordításban szintén megjelent Douglas Coupland vagy Yann Martel regényeire utalhatok. Te kiket említenél mint érdekes és olvasásra érdemes szerzőket, akár a kortársak, akár a régebbi írók közül? S van-e, és ha igen, miben látod a kanadai irodalom sajátosságát az angol nyelvű irodalmak közt?

IK: Kedvenc kanadai íróim közé tartozik Barbara Gowdy, Carol Shields, Timothy Findley, Lynn Coody, Joel Hynes, Pash Malla, Shaughnessy Bishop Stall (tényirodalom), Kathryn Borel (tényirodalom), Andrew Pyper, Lisa Moore, Michael Winter és a québeci író, Gaetan Soucy (az ő munkáját franciáról fordították angolra), hogy csupán néhányat említsek. Michael Ondaatje korai munkái nagyszerűek. Nem vagyok egészen biztos benne, mi volna kifejezetten „speciális” a kanadai irodalomban, mivel belülről szemlélem, de véleményem szerint két dolgot bizonyára igen jól csinálunk. Egyrészt meg tudjuk ragadni a vadon ijesztő mérhetetlenségét karaktereinkben és narratíváink terében, másfelől el tudjuk mondani a kanadai bevándorló történetét (ellentétben az asszimilációról szóló amerikai történettel).

SZBP: Szerzői identitásodról kérdeznék. Hogyan határoznád meg magad?

IK: Az identitással sok gondom van. Azért, mert valaki a bevándorló tapasztalatról ír, már örökre második generációs magyar-kanadai íróvá válik? Nem gondolnám. Nem magyar alkotóként határozom meg magam. Amellett az írók feladata, hogy nyitottak legyenek, s hogy mindenféle emberről és tapasztalatról írjanak. Szóval, bármiféle statikus jelentésű identitás birtoklását veszélyesnek tartom. A nevemen kívül semmiféle identifikációt nem szeretek. Írtam egy könyvet az anorexiáról, de nem akarok szigorú értelemben vett „női” író lenni, egy kizárólagosan női közönséggel sem. Kanada az otthonom, itt váltam művésszé is, szóval, kanadai író vagyok.

Másfelől sokkal inkább hatottak rám az amerikai írók és az amerikai kultúra, mint a kanadai – de jelent ez valamit művészi identitásommal kapcsolatban? Látod, hogy posztmodern vagyok?

SZBP: Hogyan látod a fordítás kérdését az angol nyelvű világban? A nem angol nyelven készült munkák csak fordításban juthatnak el az angol nyelvű közönséghez. Egy multikulturális országban, Kanadában hogyan érzékeled ezt a kérdést?

IK: A fordítás bonyolult kérdés, főleg mivel Kanada állítólag kétnyelvű ország. Québec egy nagyon gazdag és önfenntartó kulturális közösség, de a québeci magaskultúrának csupán kis része szűrődik át angol-Kanadába. Van egy barátom, Sheila Fischman, francia kanadai könyvek kiváló fordítója, aki keményen dolgozik azon, hogy közel hozza a québeci írókat az angolul olvasókhöz. Néhány éve több – fordításban megjelent – francia könyv került fel fontos kanadai irodalmi díjak jelölési listáira. Nyerni ugyan nem nyertek, de mindez mégis jelentős volt, mert a nemzet többi részét arra emlékeztette, hogy a québeci írók egy teljes világa van kiaknázatlanul. Ez hosszadalmas, számos társadalmi, történelmi és földrajzi tényező által bonyolított kérdés, amiről több esszé is lehetne írni.

SZBP: Létezik-e, s milyen a magyar-kanadai, kanadai magyar irodalom?

IK: Igen, van magyar irodalom Kanadában, habár nem vagyok szinkronban azzal, mi történik a magyar irodalmi közegben. Az 1980-as években a szüleim számos irodalmi esemény házigazdái voltak, magyar írókat és amerikai magyar írókat mutattak be a torontói színtéren. Ezek a felolvasások összekapcsolódtak a chicagói Mócsi Ferenc szerkesztette irodalmi magazinban való szereplésükkel, és a Magyar Baráti Közösség szervezte „Itt-Ott konferenciák”-kal, melyeket minden évben augusztusban tartottak meg. Szüleim jelentették az idelátogató művészek torontói kapcsolatait, és ők voltak észak-amerikai vendégszereplésük szervezői. Mindebben 1983 és 1993 között vetünk részt.

A részt vevő művészek, történészek és társadalomtudósok közt voltak: Torontóból Faludy György, Zend Róbert és Simándi Ágnes költők, Chicagóból Mócsi Ferenc költő, Makkai Ádám író, költő; Magyarországról Zalán Tibor költő, Csalog Zsolt író, Lőrincze Lajos nyelvész, Fekete Gyula író; a Vajdaságból, Szerbiából Tolnai Ottó költő, Fenyvesi Ottó költő, Szűgyi Zoltán költő; Szlovákiából Gyurcsik Iván politológus; Ausztriából Monoszló Dezső író, költő; Hollandiából dr. Marác László történész.

Faludy György sok éven át élt Torontóban, és szüleim társaságához tartozott. Szintén a család barátja volt Zend Róbert, egy szeszélyes költő, aki egész korán, még gyerekkoromban nagy hatással volt rám. Az ő konkrét költészete átfedésben volt a rendkívül híres experimentális

költő, bp nichol torontói költészeti happeningjeivel. Őszintén szólva, a magyar nyelvtudásom nincs azon a szinten, hogy a családukn otthonában megfordult kitűnő és híres írók munkáját megítélhessem, habár néhányukat olvastam fordításban. Azonban már egész korán élvezhettem a felolvasások szertartását és a kultúrát.

SZBP: Mondj valamit a személyes háttéről. Ki hatott az írói stílusodra? Hogyan lettél íróvá, hogyan kezdted írói pályád? Az iskola, a könyvek, az írók szerepére gondolkodok életemben.

IK: Láthatod, hogy abban az irodalmi jellegű környezetben, melyben felnőttem, a könyvek és az eszmék az élet állandó elemei voltak. A családban mindig könyvekkel és írással foglalkoztunk. Kis chapter bookokat készítettem (magánkiadású, esetenként házi készítésű, kis alakú, legtöbbször verseskötet – SZBP jegyzete), magazinoknak dolgoztam, és kamaszként kezdtem publikálni. Nagyon korán eldöntöttem, hogy a nyelv lesz az életem középpontjában. Költőként indultam, de aztán regényírásra tértem át. BA és MA fokozatot szereztem angol irodalomból és kreatív írásból. A Skinny volt a diplomamunkám a MA fokozatra, melyet később egy ügynök felfedezett. Volt egy mentorom is, aki nagy szerepet játszott abban, hogy íróvá lettem.

SZBP: Az „Ibi” névalakot használod. Miért választotad ezt a formát?

IK: Anyám után neveztek el Ibolyának, így mikor publikálni kezdtem, még az „Ibolya” alakot használtam. Azonban a munkahelyén ez néhány kollégáját megzavarta, mert azt hitték, hogy anyám írta ezeket az underground

folyóiratokban megjelent élénk verseket és cikkeket. Ezért váltottam erre az alakra, így nevem megkülönböztethetővé vált anyámnak a szakmájában ismert nevével.

SZBP: Az, hogy az egyetemen kreatív írást tanultál, mennyiben játszott szerepet abban, hogy regényíró letté? S általában mit gondolsz az írás taníthatóságáról? Bárki képes megtanulni, vagy legalább az írás bizonyos technikai fogásait elsajátítani?

IK: Véleményem szerint mindent meg lehet tanulni, beleértve az írást is. Amennyiben valaki bizonyos szintű képességgel bír, és nyitott a fejlődésre, kritikára és mindarra, ami a tanulással jár (hibák, próbálgatások stb.), meg tud tanulni írni. Az írást bizonyos misztikum veszi körül, miszerint valakinek vagy birtokában van ez az ajándék, vagy sem, de ez nem igaz: ez egy mesterség, amelyet meg lehet tanulni, mint minden mást. Ha valaki séf szeretne lenni, s élvezi, ha a konyhában töltheti az idejét, ismeri az alapvető hozzávalókat és van némi fogalma a hőségről, és ennek a nehéz hivatásnak akarja szentelni az életét, mindezt kevés ellenszolgáltatás fejében, akkor szakácsiskolába megy, hogy konyhaművésszé váljon. Ugyanez a helyzet az írással. Nem állítom, hogy nem kell hozzá bizonyos szintű készség vagy tehetség, mert igenis kell, és azt sem állítom, hogy máról holnapra menni fog – egy élet kell hozzá –, de biztos, hogy el lehet sajátítani. Úgy vélem, mikor a kreatív írás programra jelentkeztem, már bírtam bizonyos szintű készséggel és tehetséggel, de biztos, hogy a képzés során váltam iskolázottá és tanultam meg a szakmát, s nyilvánvaló, hogy még mindig tanulom. A professzoraim által mondottak közt

vannak, amelyekre máig emlékszem, s amelyeket a maguk idejében nem értettem, és csak most, hogy idősebb és tapasztaltabb vagyok, értek meg bizonyos, az írással kapcsolatos elgondolásokat, amiket akkoriban közölni akartak velem.

SZBP: Hogyan dolgozol? Könnyen írsz? Gyakran javítasz az írásaidon? S kézzel, írógéppel (miként Paul Auster) vagy számítógéppel szoktál írni?

IK: Szakaszokban dolgozom. Nem hiszek az írásról szóló mítoszokban. Például nem gondolom, hogy mindennap szükséges volna írni, nem hiszek az írásgörcsben, sem abban a sok szabályban, amelyeket az emberek az írással kapcsolatban kialakítottak: a szokásaim nagyon megengedőek. Valójában már az is egyfajta csoda, hogy két könyvet megírtam! Számítógépen dolgozom, és amikor egy munka közepén tartok, napi három-négy órát írok. Az írás jó része azon alapul, hogy az ember él, és megfigyel, így az írás folyamatának nagy részét egyszerűen az teszi ki, hogy járok-kelek, olvasok és gondolkodom. Mert természetesen mindent el kell olvasni, amihez hozzájut az ember, bármit, legyen az nyugati, keleti, európai stb. Magas- és populáris kultúrát egyaránt. Persze mindenképp az irodalom más-más típusa áll közelebb. Hogy visszatérjek a séf-analógiához: egy író, aki nem olvas – már ha lenne ilyen –, körülbelül annyira lehetne komolyan venni, mint egy olyan séfet, aki nem próbálna ki új ízeket.

SZBP: Mit olvasol éppen? S nevez meg, kérlek, néhány kedves íródat és könyvedet. (A *Skinny*-ben Sylvia Plath kerül említésre, a *The Angel Riots*-ban Michael Ondaatje, Don DeLillo, és az „olvasni vagy nem olvasni” kérdése.)

IK: Szeretem az olyan írókat, mint Plath, de nem vagyok egy nagy DeLillo- vagy Auster-rajongó. Sok amerikai szerzőt szeretek a déliek közül, mint William Faulkner, Truman Capote-t, Flannery O’Connort. Az olyan modern írókat is kedvelem, mint Joy Williams, Amy Hempel, Jonathan Franzen, Donna Tartt. Persze most sok író kifelejték. Nagyjából heti két-három könyvet olvasok, így nehéz nyomon követni, kiket, miket.

SZBP: Olvastál esetleg magyar szerzőket is?

IK: Karinthyt olvastam egy könyvet, de nem igazán értettem – talán túl fiatal voltam. Költészetet és Molnár-darabokat természetesen.

SZBP: Az első regényedben lényeges szerepet kap a magyarság kérdése is, a másodikban egyáltalán nem kerül szóba.

IK: A nemzetiség kérdése nem volt fontos sem a témák, sem a szereplők szempontjából a *The Angel Riots*-ban. A regény a csoportidentitásról szól, de nem ebben az értelemben.

SZBP: Mit mondanál regényeid önéletrajzi háttéréről?

IK: A *Skinny* önéletrajzi elemeivel kapcsolatos, hogy kamaszkoromban, egészen húszas éveimig voltak étke-

zési zavaraim, és számos kamasz barátomat láttam ezzel a problémával küszködni.

Sokan voltak így ezzel közülünk, az étkezési zavar nagyon elterjedt, de ki nem beszélt, eltitkolt jelenség. A másik könyvem esetében azt mondhatom, hogy zenész barátaim művészközösségében nőttem fel. Néhány szereplőmet, jóllehet pontatlanul és lazán, de a való élet eseményei és karakterei után mintáztam meg. Könyveimhez tehát életem számos eseménye kapcsol.

SZBP: Első ránézésre a *Skinny* központi kérdése a betegség, a *The Angel Riots*-é a rockzene, s a rockegyüttesek világa (indie rock szubkultúra). Ugyanakkor igen sok hasonlóságot látok a két regény közt. A narráció kérdésében például. Mindkét regényben két narrátor van (a *Skinny*-ben a testvérpár, a *The Angel Riots*-ban pedig egy egyes szám első személyű elbeszélő és egy másik narrátor). Ugyanakkor azt gondolom, sok különbség is van a két regény között. Talán a *Skinny* sötétebb, de a *The Angel Riots* is meglehetősen keserű.

IK: Egyetértek azzal, hogy a két regény tematikus és strukturális hasonlóságot mutat, de míg a *Skinny* az individuumban pusztulását részletezi, a *The Angel Riots* a csoport destrukcióját ábrázolja. Mindkét könyv a rosszul működő család zavarait vizsgálja (a *Skinny*-ben a három nőből álló családot, a *The Angel Riots*-ban pedig a rockegyüttes fogható fel családként). A két narrátor eddigi könyveimben azt szolgálja, hogy a történeteknek legyen egy belső és egy kívülálló elbeszélőjük is. A *Skinny*-ben a beavatott Giselle, a *The Angel Riots*-ban pedig Rize.

SZBP: A *Skinny* talán nőcentrikus regénynek nevezhető. Mit gondolsz a női irodalomról?

IK: Nagy kérdés, túl nagy kiterjedésű ahhoz, hogy itt megválaszolhassam, de azt mindenképp fontosnak tartom, amit a *Skinny* a női tapasztalat kontextusában valósít meg. Az elmúlt néhány évben a *Skinny* rendkívül népszerűvé vált Amerikában. Folyamatosan kaptam leveleket lányoktól és nőktől, akik megosztották velem az étkezési zavarairól szóló történeteiket. A könyv teremtette meg ezt a dialógust, mely az étkezési zavarok nagyon is valódi, meglevő és személyes valóságáról szól, aminek semmi köze a hollywoodi színésznőkhöz.

Szerintem a regény azért népszerű, mert egy olyan női tapasztalatot mutat be, amiről nem beszélünk. A könyv ijesztő, őszinte, szexi és szívszaggató, és azokkal a dolgokkal foglalkozik, amelyeket a nők nem kötelesek feltárni önmagukban: mint például az egymással való versengés, a harag, a neheztelés, a táplálkozás, a büntudat, az egymástól és önmaguktól való elidegenedés. De ezeket a legkevésbé sem egyszerűsítettem le, bonyolultak és megoldatlanok maradnak a *Skinny* világán belül. Észak-Amerikában a nők alkotják a regényolvasók 80%-át. Elismerem, hogy a nők magas és alacsony színvonalú regényeket egyaránt olvasnak, de azt gondolom, alábecsüljük

a női olvasókat, ha azt feltételezzük, hogy mindig rendez happy ende-eket szeretnének kapni. Azt gondolom, hogy az olvasók a kényelmetlen tartalmakat is el tudják viselni. Szerintem sok olvasó, főleg a nyitottabb és kevésbé meg-hökkenthető fiatalabbak, már vártak egy ilyen könyvre, amelyik egyszerre valódi és nyers, s arról a magányról szól, amely ezt a tapasztalatot jellemzi.

A könyv ugyanakkor természetesen kínosan érintette és sokkolta is az embereket. Főleg azokat, akiknek a gondolkodásmódjával nem fér össze, hogy az étkezési zavarokkal foglalkozzanak, ami mindennek nevezhető, csak elbűvölőnek nem. A könyvet azok sem fogják szeretni, akik a közhelyszerű regényalakokat kedvelik. Kaptam egy negatív bírálatot egy külvárosi anyukától Amerika középső részéből, aki a könyvet azért tartotta gusztustalannak, mert szerepelt benne egy leszbikus nő, a szereplőim pedig szörnyű, öndesztuktív lúzerek. Bírálatát jó jelnek vettem.

SZBP: Mindkét regényed az összeomlásról szól (mentálisan és érzelmileg a *Skinnyben*, a *The Angel Riots*-ban pedig társadalmilag). S fontos szerepet kap bennük a bánat és a gyász (a *Skinnyben* az apáért, s Jim testvééréért, Yawnie-ért a *The Angel Riots*-ban). Mi a kapcsolat a szomorúság s a regényeid végén tapasztalható remény között?

IK: Azt akartam megvizsgálni, mi lesz egy szereplővel, miután az elgondolható legrosszabb megtörténik vele. Szereplőim mindkét könyvemben nagyon naivak, olyanok, akik hisznek a romantikus idealizmusban, és olyan világban élnek, ahol a halál és az emberek nem árulják el őket. Központi alakjaimat mindkét könyvemben elhagy-

ják a szeretteik, s így teljesen egyedül maradnak, de elég erősnek bizonyulnak mindehhez. Mindkét regény a saját felnőtté válásom tapasztalatát követi, márpedig eszerint sok, az emberiséghez és az értelmes kapcsolatokhoz fűződő elgondolásom szűnt meg. Az ember fiatalon hisz a romantikus eszményekben, az emberekben, és abban, hogy a világ gyönyörű. Azután az ember sérül, s felismeri, hogy az emberek nem jók, a világ pedig teljesen rendszertelen – ahogyan arra is ráébred, hogy a halál is elkerülhetetlen. Úgy vélem, bár kellő cinizmussal mindezt el lehet fogadni, különösen ha az embert valamilyen trauma éri, de a reményt már nehezebb fenntartani. Ám én mégis szeretnék a könyveim végén némi reményt nyújtani, még ha ez egy pozitív kép alig látható szilánkjá is csupán. Mert én túlélőként tekintek a szereplőimre, akiknek boldog életük van, azoktól a szörnyű körülményektől függetlenül, melyek közé behelyeztem őket – és azt hiszem, megérdemlik, hogy visszavonulhassanak, vagy legalább gyógyírt találjanak arra a kegyetlen fájdalomra, amelyet okoztam nekik! Talán még kis happy ende-eket is írok regényeim szomorú befejezéseibe, és megpróbálok ellenállni az ösztönzésnek, hogy megadjam magam velem született cinizmusomnak.

SZBP: Min dolgozol mostanában? Esetleg egy új regényen?

IK: Igen, a harmadik regényemen dolgozom, valamint egy gyerekkönyvet és egy novelláskötetet is tervezek. Ezek mellett kreatív írást és „szabadúszó” írást is tanítok.

Irodalmi Szemle, Pozsony, 2011. április

